

Het schooltje van Veenhuizen (bij Onstwedde)

Albert van der Kaap

Het gehucht Veenhuizen bij Onstwedde had van 1812 (misschien al vanaf 1805) tot 1862 een eigen dorpschool. Waar dit schooltje precies lag is niet meer te achterhalen, maar het moet in ieder geval op grond behorend bij de boerderij van de familie Bruggers/Sterenborg zijn geweest (Veenhuizen 9 en 10) Dat kunnen we afleiden uit een akte van 27 februari 1818 waar het heet dat de eigenerfde boeren van Veenhuizen en Ter Maarsch: *'als Eigenaaren van die Veenhuister schoele twintig Agtereenvolgende Jaren moeten betalen, te weeten alle Jaar een Somma van vier Gulden Aan Gerrijt Harms, zijnde Huire of Grondpagt van Een Heemsteede waar op die Schoele gebouwd is staande'*

Voor elk jaar dat de school er langer staat betalen alle eigenerfde jaarlijks ieder vier gulden.

De school moet hier ergens gestaan hebben.

Verslagen van de schoolopziener leren ons dat tussen de 13 ('s zomers) en 25 ('s winters) kinderen vanaf drie jaar de school bezoeken. Van 1819 – 1823 was Dirk Gerardus Muller, in Den Haag geboren en getogen, onderwijzer aan de school. Bij zijn aantreden was hij nog maar zestien jaar. Hij is dan al een tijdlang als kwekeling actief geweest bij hoofdmeester Derk Adolfs Welp van de (kerk)school in Onstwedde. Of hij daar veel geleerd heeft is de vraag. Welp was vanaf 1811 daar onderwijzer van de derde rang, maar zijn theoretische kennis was aanvankelijk mager te noemen. In 1818 concludeert de inspectie evenwel dat zijn theoretische achterstand door maandelijks schoolbezoek bij andere onderwijzers was weggewerkt. Hij had de wind er behoorlijk onder bij de leerlingen, want nergens vond de inspecteur meer stilte in een school dan hier en de orde was onverbeterlijk. Ook verbaasde de inspecteur zich over de zangkunst van alle kinderen.

Rijk werd je niet van lesgeven

Welp was naast schoolmeester ook voorzanger en koster wat vaak met elkaar verbonden was. Maar om rond te komen had hij ook nog enige vee. Aanvankelijk leverde het weiden van dat vee op de markegronden, het Onstwedder Hamrik, geen problemen op. Tot de gemeenschappelijk markegronden in 1829 verdeeld werden. Toen kwam Welp in de problemen omdat aan de 'meesterij' geen 'waren' waren verbonden, wat betekende dat hij geen recht had op een deel van deze gronden. Een verzoek bij de gemeente om toch grond toebedeeld te krijgen mislukte.

Ook in Veenhuizen was het schoolmeesterschap geen verpot. De meester was echter zeer vindingrijk als het ging om aan de kost te komen. In de periode dat er geslacht werd

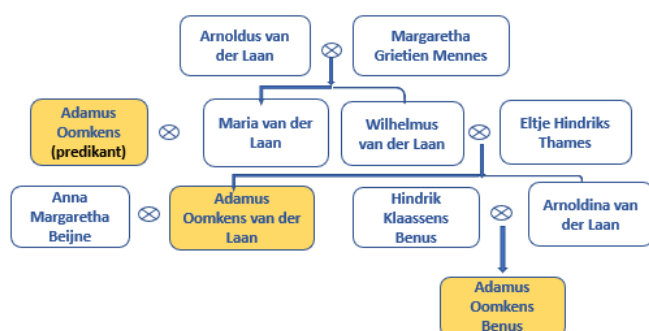
informeerde hij voorzichtig bij de kinderen of er thuis werd geslacht. Heel 'toevallig' kwam meester dan op bezoek en dat leverde in de meeste gevallen wel wat op. Maar hij had ook nog iets anders bedacht om aan de kost te komen. Mulder ging 'rondeten'. Volgens een vaste route ging hij bij elke middag bij een van de ouders eten.

De schoolopziener is in zijn verslag bijna lyrisch over Muller: *Met zedigheid paart hij eene tamelijke vrijmoedigheid en eene beschaafdheid, verre boven het gewone peil der eerst aankomende Westerwolder Meesters. Alles wat ik hier zag verdiende mijne goedkeuring.....*'

Hij blijft er maar vier jaar. Uiteindelijk wil hij graag naar het zuiden. Oud-onderwijzer Klaas Meijer vermoedt dat de reden is dat de schoolmeester katholiek was, wat op zijn minst mag verbazen in het protestantse Groningen. De inspecteur is dan ook vol lof over de gemeente Onstwedde die hem heeft aangesteld: '*... Eere zij de liberale denkwijze van de Gemeente van Onstwedde en Veenhuizen, wier ingezetenen, hoewel bijna allen van den Hervormden Godsdienst, dezen Jongeling bij voorkeur ten Onderwijzer hebben verkozen ...*'

Hij meldt ook nog dat de houding van de Onstwedder predikant ds. Adamus Oomkens daarbij mogelijk een belangrijke rol heeft gespeeld, aangezien "*.....hij (Oomkens) hem in de tusschen schooluren aan huis nam, om zijn Nichtje wat voort te helpen en in haar schoolwerk te onderrigten.....*'¹

Het moet hier wel gaan om Arnoldina van der Laan, want Arnoldus van der Laan had met Margaretha Mennes slechts twee kinderen², Maria (getrouwd met Adamus Oomkens) en Wilhelmus die met Eltje Hindriks Thames een dochter, Arnoldina had. Het is niet ondenkbaar dat Wilhelmus zijn zoon vernoemde naar haar weldoener. Al verklaart dit, eerlijk gezegd nog niet waarom ook een kleinzoon van de zus van Adamus Oomkens deze voornamen kreeg.

De school in Veenhuizen heeft bestaan tot 1862, het jaar waarin er een nieuwe meester moest komen. Hiervoor werd meester Houwen, een onderwijzer van de tweede rang, uit Exloërmond benaderd. Hij wilde wel, maar omdat het een eenmansschool was, moest hij ook voldoende aan eisen die aan een hoofdonderwijzer werden gesteld. Een van die eisen was een verklaring van goed

¹ https://onstwedde.info/zo-was-t/zo-was-t-detail.html?uid=15527&page_id=1

² <https://bit.ly/3OYgMPw>

gedrag. Volgens schoolopziener Venema uit Winschoten kon Houwen die niet krijgen en omdat er op dat moment geen andere onderwijzer te vinden was, ging de school dicht.³

³ Informatie afkomstig van Overzicht van de onderwijskundige ontwikkelingen in en om Onstwedde tot 1870.
<https://bit.ly/3OSIKMA>